

**Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут**

Петечел Н. М.

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

**методичні вказівки та завдання
для підготовки до семінарських (практичних) занять
студентів денної форми навчання
ОП «Міжнародне та європейське право»
спеціальності 081 «Право»**

м. Івано-Франківськ – 2023

Затверджено на засіданні кафедри судочинства навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 6 від 24.01.2023 р.)

Схвалено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №3 від 15.02. 2023 р.)

Петечел Н. М. Міжнародний захист прав людини. Методичні вказівки та завдання для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання спеціальності 081 Право, освітньо-професійної програми Міжнародне та європейське право. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 23 с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських (практичних) занять студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» розроблені на основі навчального плану підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр спеціальності 081 «Право» Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника». Метою даного видання є сприяння організації роботи студентів при вивченні відповідного курсу. В методичних вказівках викладені завдання до семінарських занять, переліки питань, які виносяться на обговорення на занятті, контрольні питання для перевірки знань, термінологічні і практичні завдання, а також питання і тестові завдання для самоконтролю.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

© Петечел Н. М., 2023

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2023

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Програма навчальної дисципліни.....	6
Загальні методичні рекомендації для підготовки до семінарських (практичних) занять.....	10
Тематика та зміст семінарських занять	12

ПЕРЕДМОВА

Впевнений курс України на інтеграцію до європейських співтовариств спонукає все більше звертати увагу на дотримання європейських стандартів прав людини. У 2014 році Європейський союз та Україна підписали Угоду про Асоціацію, що являє собою новий етап у розвитку європейсько-українських договірних відносин, маючи на меті політичну асоціацію та економічну інтеграцію. Основою для внутрішніх і зовнішніх процедур Асоціації між ЄС та Україною є дотримання принципів демократії, прав і свобод людини, верховенства права. Показовим критерієм авторитету держави на міжнародній арені є виконання принципів міжнародного права, зокрема принципу поваги прав людини. В червні 2022 року Україна отримала статус країни-кандидата на вступ до Євросоюзу. Цей статус має низку переваг: доступ до європейських структур, фінансова допомога та підтримка у вигляді грантів, кредитів. Водночас Єврокомісія дала Україні рекомендації, виконання яких не прив'язане до вже ухваленого рішення, але від них залежать подальші етапи, пов'язані із членством у блоці.

«Міжнародний захист прав людини» є однією з нормативних навчальних дисциплін освітньо-професійної програми «Міжнародне та європейське право», спеціальності 081 Право, освітнього рівня «бакалавр», що вивчає універсальну та регіональні міжнародно-правові системи захисту прав людини.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Механізми захисту прав людини.
2. Міжнародні стандарти прав людини.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» є формування у студентів необхідних знань про загальні положення, стандарти і міжнародні механізми захисту прав людини, міжнародні та вітчизняні організації, які мають на меті реалізацію захисту прав людини, а також співвідношення міжнародних та внутрішньодержавних механізмів захисту прав людини.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» є формування у студентів правового світогляду та мислення, оволодіння студентами сучасними знаннями з метою формування і розвитку їх професійної компетенції у сфері захисту прав людини, закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних правових ситуацій в контексті міжнародного захисту та рішень ЄСПЛ, оволодіння достатнім рівнем правової культури і правосвідомості для забезпечення захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів в міжнародних організаціях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні вміти:

- застосовувати понятійно-категоріальний апарат, нормативно-правову лексику і спеціальну термінологію в сфері міжнародного захисту прав людини;
- аргументовано висловити свою правову позицію з використанням посилань на міжнародні нормативні акти, судову практику, наукові джерела;
- всебічно і глибоко аналізувати запропоновані спірні ситуації;
- складати проекти процесуальних документів;
- консультувати з правових питань, зокрема, можливих способів захисту, охорони і забезпечення прав та законних інтересів особи в міжнародних судових установах після використання всіх національних можливостей;
- критично та системно аналізувати, порівнювати і тлумачити міжнародне та національне законодавство, що має на меті захист прав, свобод та законних інтересів особи;

- системно аналізувати документи, розуміти їх правовий характер і значення, давати юридичну кваліфікацію відносинам, що пов'язані з міжнародним захистом прав і свобод;
- аргументувати власну точку зору та прийняти за конкретним завданням рішення;
- логічно та критично мислити, самостійно приймати рішення в сфері міжнародного захисту прав людини.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Змістовий модуль 1. *Механізми захисту прав людини.*

ТЕМА 1. Загальні положення про права людини

Природа та сутність прав людини. Класифікація прав людини. Універсальність прав людини. Захист прав людини в діяльності Ліги Націй

ТЕМА 2. Захист прав людини в діяльності ООН

Статут ООН, Загальна декларація прав людини 1948р. Рада ООН з прав людини. Верховний Комісар ООН з прав людини. Процедура 1503.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966р., Комітет по правах людини.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966р., Комітет із економічних, соціальних та культурних прав.

Конвенція ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок 1979р. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок.

Конвенція про права дитини 1989р. Комітет з прав дитини.

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984р. Комітет проти катувань.

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965р. Комітет по ліквідації расової дискримінації.

Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006р. Комітет з прав осіб з інвалідністю.

ТЕМА 3. Захист прав людини в Європі

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950р.: принципи тлумачення, особливості застосування в національному правопорядку. Європейський суд із прав людини: юрисдикція та процедура звернення. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні (справа «Бурмич та інші проти України» №№ 46852/13, 47786/13, 54125/13, рішення Великої палати 2017р.; справа «Бочан проти України №2» 2015р.). Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006р.

Контроль Комітету Міністрів Ради Європи за виконанням рішень Європейського суду з прав людини. Європейська соціальна хартія (переглянута). Захист прав людини в Європейському Союзі. Хартія основоположних прав Європейського Союзу 2000р.

Діяльність ОБСЄ у сфері визначення та просування стандартів захисту прав людини (Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, Верховний Комісар ОБСЄ у справах національних меншин)

ТЕМА 4. Інші регіональні системи захисту прав людини

Міжамериканська система захисту прав людини. Африканська система захисту прав людини. Субрегіональні системи захисту прав людини в Африці. Арабська

система захисту прав людини . Захист прав людини в рамках АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії).

Змістовий модуль 2. Міжнародні стандарти прав людини.

ТЕМА 5. Право на життя. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання

Обсяг та складові права на життя. Зобов'язання держави щодо права на життя.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства 1995р», №18984/91, рішення Великої палати 1995р.; «Лопеш де Соуза Фернандеш проти Португалії» №56080/13, рішення Великої палати 2017р.)

Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.

Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (справа «Сорінг проти Сполученого Королівства», № 14038/88, 1989р.; справ «Гефген проти Німеччини» №22978/05, рішення Великої палати 2010р.; справа «Каверзін проти України, №23893/03, 2012 р.)

ТЕМА 6. Право на свободу та особисту недоторканність

Обсяг та складові права на свободу та особисту недоторканність. Зобов'язання держави щодо права на свободу та особисту недоторканність. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність (справа «Харченко проти України», № 40107/02, 2011р; справа «Остін та інші проти Сполученого Королівства» № 39692/09, рішення Великої палати 2012 р.)

ТЕМА 7. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції

Обсяг та складові права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Зобов'язання держави щодо права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного життя (справа «С. і Марпер проти Сполученого Королівства», №№ 30562/04; 30566/04, рішення Великої палати 2008р.; Справа «Денісов проти України», № 76639/11, рішення Великої палати 2018р.).

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до сімейного життя (справа «Савіні проти України» № 39948/06, 2008 р.; «М.Р. і Д.Р. проти України» № 63551/13, 2018р.).

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до житла (справа «Німіц проти Німеччини, № 13710/88, 1992р.; справа «Кривіцька та Кривіцький проти України» №30856/03, 2011р.).

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до кореспонденції (справа «Роман Захаров проти Росії» №47143/06, рішення Великої

палати 2015р; справа «Барбулеску проти Румунії» № 61496/08, рішення Великої палати 2017 р.)

ТЕМА 8. Свобода думки, совісті та релігії. Свобода вираження поглядів

Обсяг та складові права на свободу думки, совісті та релігії. Зобов'язання держави щодо права на свободу думки, совісті та релігії.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу думки, совісті та релігії (справа «Коккінакіс проти Греції» № 14307/88, 1993р.; справа «С.А.С. проти Франції» №43835/11, рішення Великої палати 2014р.; справа «Евейда та інші проти Сполученого Королівства» №№ 48420/10, 59842/10, 51671/10, 36516/10, 2013р.)

Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів. Зобов'язання держави щодо права на свободу вираження поглядів.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу вираження поглядів (справа «Лінгенс проти Австрії» № 9815/82, 1986р.; справа «Угорський Гельсінський Комітет проти Угорщини» №18030/11, рішення Великої палати 2016р; справа « Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини» № 39954/08, рішення Великої палати 2012 р.)

ТЕМА 9. Свобода зібрань та об'єднання. Право на власність

Обсяг та складові права на свободу зібрань та об'єднання. Зобов'язання держави щодо права на свободу зібрань та об'єднання.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу зібрань та об'єднання (справа «Веніамін Тимошенко та інші проти України» № 48408/12, 2014р.; справа « Букта та інші проти Угорщини», № 25691/04, 2007 р.; справа « Баранкевич проти Росії» , №10519/03 2007 р.

Обсяг та складові права на власність. Зобов'язання держави щодо права на власність.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність (справа «Спорронг і Л'єонрот проти Швеції», №№ 7151/75, 7152/75, 1982р.; справа «Луїзиду проти Туреччини», № 15318/89, рішення Великої палати 1996р.; справа «Фонд«Батьківська турбота» проти України», № 5876/15, 2018р.)

ТЕМА 10. Право на власність. Заборона дискримінації. Право на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту

Обсяг та складові права на власність. Зобов'язання держави щодо права на власність. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність.

Обсяг та складові заборони дискримінації. Зобов'язання держави щодо заборони дискримінації.

Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації (справа «Пічкур проти України», № 10441/06, 2013р.; справа « Д.Н. та інші проти Чеської Республіки», №57325/00, рішення Великої палати 2007 р.)

Обсяг та складові права на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту. Зобов'язання держави щодо права на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту.

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту (справа «Олександр Волков проти України», № 21722/11, рішення Великої палати 2013 р.; справа «Бурмич та інші проти України», №№46852/13, 47786/13. 54125/13, рішення Великої палати 2017р.)

ТЕМА 11. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини під час надзвичайного стану, становища або ситуацій. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів

Правомірне обмеження прав людини. Відступ держави від своїх зобов'язань у сфері прав людини за надзвичайних станів

Застосування міжнародних стандартів прав людини у період збройних конфліктів. Застосування принципу *lex specialis* щодо міжнародного гуманітарного права. Захист поранених і хворих у діючих арміях. Захист поранених, хворих та осіб які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі. Захист військовополонених. Захист цивільного населення під час війни. Захист жінок та дітей під час війни.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Вивчення навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» здійснюється у формі лекцій, семінарських (практичних) занять, індивідуальної та самостійної роботи студентів.

Семінарські (практичні) заняття з навчальної дисципліни «Міжнародний захист прав людини» покликані забезпечити глибоке засвоєння теоретичного матеріалу студентами, вироблення навичок самостійної роботи з монографічними та нормативними джерелами, вміння проводити комплексний теоретичний аналіз і робити узагальнення, оволодіння практикою застосування одержаних теоретичних знань та практичними навиками застосування відповідного законодавства. В зв'язку з цим кожне заняття передбачає *розгляд теоретичних питань, виконання контрольних питань та вирішення методичних і практичних завдань*, виконання яких мають знайти відображення у робочому зошиті підготовки до семінарських (практичних) занять з дисципліни.

Невиконання письмово вказаних завдань означає незадовільну підготовку до заняття й тягне за собою незадовільну оцінку.

Короткі методичні рекомендації та розширений перелік джерел, розроблені до кожної теми, мають допомогти студентам у виборі методики їх дослідження.

Готуючись до семінарських (практичних) занять, студентам перш за необхідно вивчити *теоретичні питання*, які винесені для обговорення, опрацювавши рекомендовану літературу. Також потрібно проаналізувати додаткові джерела, формуючи свою власну наукову позицію, особливо зі спірних, дискусійних питань.

Основою підготовки до семінарських (практичних) занять виступають міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти, навчальні підручники та посібники, які є загальними для всіх тем, а саме:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 року. № 995_004. Дата оновлення: 01.08.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. N 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Опольська Н. М., Бабой А. М., Бабой В. С. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Вінниця: Твори. 2021. 408 с.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
6. Сироїд Т. Л. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. Харків: Право, 2019. 310 с.
7. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод: навч.-посіб. [О.В.Сердюк, О.Я.Трагнюк, І.В.Яковюк та ін.]; за заг. ред. І. В. Яковюка. Харків. Право, 2018. 374 с.

8. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник Київ. 2018. 168 с.

Семинар як форма навчального процесу складається з короткого вступного слова викладача. Після короткого вступного слова викладача слово надається одному зі студентів. Виступаючому для викладення своїх думок надається 5-6 хвилин. Виступ не повинен бути ні надто коротким, ні надмірно затягнутим; слід якомога повніше та чітко висвітлити поставлене питання. Інші студенти уважно слухають виступ колеги та потім беруть участь в обговоренні, висловлюючи власне розуміння питань і, таким чином, здійснюють колективний пошук вірних узагальнень та висновків.

Виступаючий повинен показати знання матеріалу, вміння аналізувати його, додержуючись послідовності викладу, чітко переходячи від одного пункту свого виступу до іншого, підкреслюючи найважливіші та найсуттєвіші моменти, роблячи короткі висновки. При цьому слід говорити зрозуміло, конкретно, своїми словами, а не читати записи чи нормативний матеріал. Під час виступів можна користуватись до певної міри конспектом з семінарського (практичного) заняття, нормативними актами, витягами з правових джерел.

Виконання *контрольних питань* передбачає здійснення узагальнення чи навпаки конкретизацію окремих положень теми, порівняння нормативних приписів, тлумачення правових норм тощо.

Вирішення *методичних та практичних завдань* слід починати з уважного вивчення змісту конкретного завдання, фабули справи та визначення фактичних обставин, що мають юридичне значення. Потім необхідно з'ясувати особливості відповідних відносин, їх характер, склад, що дасть змогу вірно підібрати необхідний інститут та норму права для їх врегулювання. Розв'язання завдання повинне бути максимально повним, обґрунтованим, із посиланням на конкретні статті чинного законодавства та визначенням ймовірних варіантів його вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин.

Семинарські (практичні) заняття є обов'язковими для відвідування. На них ведеться облік поточної успішності студентів. Тому пропущений семінар, незважаючи на причину пропуску, так само як і незадовільна оцінка одержана в процесі семінарського (практичного) заняття, підлягають обов'язковому відпрацюванню.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

(2год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Питання для обговорення:

1. Природа та сутність людських прав. Теорія «суспільного договору».
2. Еволюція прав людини.
3. Концепція природних прав.
4. Класифікація людських прав.
5. Особливості позитивних та негативних прав людини.
6. Моделі взаємодії людини та держави.
7. Універсальність людських прав.
8. Місце та роль Ліги Націй в системі захисту людських прав.
9. Правовий механізм захисту біженців та національних меншин в діяльності Ліги Націй.
10. Система захисту прав жінок та дітей заснованою Лігою Націй.

Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Яким договором і чому було вперше на міжнародному рівні закріплено принцип «не видворення»?

Завдання 2. Охарактеризуйте основні міжнародні акти Ліги Націй в системі захисту прав людини і складіть таблицю.

Договір	Дата укладення	Ключові аспекти змісту договору

Ключові терміни та поняття: сутність людських прав; природа людських прав; існуюча класифікація людських прав; феномен універсальності людських прав; діяльність Ліги Націй у векторі захисту людських прав.

Основна література:

1. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підручник. К.: Фенікс, 2010. 722 с.
2. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. К.: Право, 2019. 310 с.
3. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. К.:Право, 2019. 496 с. 11
4. Статут Ліги Націй від 10 січні 1920р. URL : yuristonline.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_usta

Додаткова література:

1. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Белов Д.М., Данканич М.М. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина – Ужгород, 2003.
2. Шарль Луї Монтескьє «Про дух законів» (1748). URL: <https://anthologyforthelazy.webnode.com.ua/l/sharl-luji-monteskjepro-duk-h-zakoniv/>
Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. К: Port-Royal, 2001.

ТЕМА: ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В РАМКАХ ООН (2год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

Питання для обговорення:

1. Особливості захисту прав в Статуті ООН.
2. Місце та роль Загальної декларації прав людини 1948 р. в системі захисту прав людини.
3. Правовий статус Ради ООН з прав людини та Верховного Комісара ООН з прав людини.
4. Процедура 1235 та 1503: основні аспекти.
5. Міжнародні акти та органи ООН в системі захисту прав людини?
  - 5.1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. Комітет по правах людини.
  - 5.2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. Комітет з економічних, соціальних та культурних прав.
  - 5.3. Конвенція ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок.
  - 5.4. Конвенція про права дитини 1989 р. Комітет з прав дитини.
  - 5.5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. Комітет проти катувань.
  - 5.6. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. Комітет по ліквідації расової дискримінації.
  - 5.7. Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. Комітет з прав осіб з інвалідністю.

Ключові терміни та поняття: Загальна декларація прав людини, органи ООН в системі захисту прав людини, джерела захисту прав людини на міжнародному універсальному рівні

II. Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Громадянин України А. у зв'язку з порушенням його права пасивного виборчого права, передбаченого Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 р., вирішив звернутися до Комітету з прав людини. Чи має право така особа звернутися до Комітету з прав людини і яким з міжнародно-правових актів громадянин А. обґрунтовуватиме наявність *ratione personae* (суб'єктна прийнятність) щодо його скарги (повідомлення) як індивіда?

Завдання 2. Громадянка Італії М. Бердардо вважає, що її політичні права були порушені, та хоче звернутися до Міжнародного суду ООН за захистом своїх прав.

Порадьте, яким чином звернутися цій особі, аби Міжнародний суд ООН розглянув її справу?

Завдання 3. Проаналізуйте справу Міжнародного суду ООН Ф. Ноттебома (Лихтенштейн проти Гватемали 1955р.) та обґрунтуйте власну позицію.

Основна література:

1. Загальної декларації прав людини 1948 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. // URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_
4. Конвенція ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. // URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_
5. Конвенція про права дитини 1989 р. [URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043)
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. [URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105)
8. Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. [URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105)
9. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підручник. К.: Фенікс, 2010. 722 с.
10. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. К.: Право, 2019. 310 с.
11. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. К.: Право, 2019. 496 с. 14
12. Статут Ліги Націй від 10 січні 1920 р. // [URL://yuristonline.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_ustav_ligi_nacij/2-1-0-1227](http://yuristonline.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_ustav_ligi_nacij/2-1-0-1227)

Додаткова література:

1. Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Белов Д. М., Данканич М. М. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина Ужгород, 2003.
2. Карвацька С.Б. Інтерпретація міжнародного права: доктрина і практика : монографія / С.Б. Карвацька. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 504 с.
3. Справа Ф. Ноттебома (Лихтенштейн проти Гватемали 1955 р.) // [URL://precedent.in.ua](http://precedent.in.ua) > 2016/11/05

ТЕМА. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ

(2 год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №3

Питання для обговорення:

1. Місце та роль Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. 1950 р. та протоколів в загальноєвропейській системі захисту прав людини.
2. Правовий статус Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

3. Процедура звернення до Європейського суду з прав людини.
4. Юрисдикція Європейського суду з прав людини в системі захисту прав людини.
5. Особливості виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні та контроль за їх виконанням.
6. Європейська соціальна хартія (переглянута): загальна характеристика.
7. Захист прав людини в Європейському Союзі.
8. Хартія основоположних прав Європейського Союзу 2000 р.
9. Діяльність ОБСЄ у сфері визначення та просування стандартів захисту прав людини (Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин).

II. Обґрунтувати власну позицію:

Завдання 1. Проаналізуйте справу «Бурмич та інші проти України» № 46852/13, 47786/13, 54125/13, рішення Великої палати ЄСПЛ 2017 р. та обґрунтуйте власну позицію.

Завдання 2. Проаналізуйте справу «Бочан проти України № 2» 2015 р. враховуючи Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV.

Завдання 3. Громадянка України К. отримавши рішення касаційної інстанції датоване 23 червня 2019 року по справі щодо відмови К. отримати інформацію про стан здоров'я її матері, прагне звернутися до Європейського суду з прав людини з відповідною заявою. Проаналізуйте ситуацію чи можна звернутись до ЄСПЛ та на яку статтю варто зіслатись подаючи заяву до ЄСПЛ про порушення права на отримання інформації в галузі охорони здоров'я?

Ключові терміни та поняття: принципи тлумачення та особливості застосування в національному правопорядку Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї; інституційну систему Ради Європи та їх юрисдикцію в сфері захисту прав; порядок звернення до ЄСПЛ; система захисту прав людини в ЄС та ОБСЄ.

Основна

література:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України. 2006. №32. Ст. 2371.

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. №30. Ст. 260.

3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу 2010/С 83/01// URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.PDF

4. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручник у трьох кн.. / за заг. ред.. В.І.Муравйова. К. : Ін Юре, 2015. Кн.. перша. Інституційне право Європейського Союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. К. : Ін Юре, 2015. 312 с.

5. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. / Т. І. Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. К. : Алерта, 2014. 488 с.

Додаткова література:

1. Антонович М. М. Міжнародне публічне право. К. : Вид. дім «КМ Академія»; Алеута, 2003. 308 с.
2. Щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини. Лист Департаменту державної виконавчої служби від 24.07.2006 р. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>
3. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / [Ю. Л. Белоусов, А. Б. Блага, О. О. Житний, Є. Ю. Захаров, Д. О. Кобзін, В. Є. Мармазов]. К. : Цифра, 2008. 324 с.
4. Чепель О.Д. Звернення з заявою до Європейського суду з прав людини: теоретико правові аспекти // Науковий журнал «Право і суспільство». №2. 2018. С. 239-241.
5. Хартія основних прав Європейського Союзу / Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу. Загальна частина / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А.С. Фастовець. К., 2002. С. 443-357.
6. Право Європейського Союзу: навчальний посібник / За заг. ред. Р. А. Петрова. 2-е вид. К. : Істина, 2017. 376 с.

ТЕМА. ІНШІ РЕГІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ (2год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №4

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика міжамериканської системи захисту людських прав?
  - Правовий статус Організації Американських держав.
  - Місце та роль Американської декларації прав та обов'язків 1948 р. В міжамериканській системі захисту людських прав та Американської конвенції з права людини 1969 р. і Додаткового протоколу 1988 р.
  - Міжамериканська комісія з прав людини: функції та процедура розгляду звернень.
  - Правовий статус Міжамериканської комісії з прав жінок.
  - Міжамериканська декларація проти торгівлі людьми 2014 р.: основні положення.
  - Правовий статус Міжамериканського суду з прав людини.
2. Особливості африканської системи захисту людських прав.
  - Африканська хартія прав людини і народів 1981 р. та її протоколи.
  - Африканська комісія з прав людини і народів. Африканський суду з прав людини і народів.
3. Арабська система захисту прав людини? Міжнародні акти та інституції.
4. Правовий захист людських прав в рамках Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).

Ключові терміни та поняття: Організація Американських Держав, юрисдикція Міжамериканського суду з прав людини, Африканський Союз, повноваження Африканської комісії з прав людини і народів, статус Ліги Арабських Держав, захист людських прав людини АСЕАН.

II. Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Проаналізуйте справу «Дж. Неар проти штату Міннесота» Верховного суду США в 1931 р. та обґрунтуйте власну позицію.

Завдання 2. Проаналізуйте справу Верховного суду США «Нью-Йорк Таймс Ко. проти Л. Б. Саллівана» 1964 р. Та обґрунтуйте власну позицію.

Основна література:

1. Мицик В. В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту Підручник. К. : Фенікс, 2010. 722с.
2. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини. Навчальний посібник. К.:Право, 2019. 310 с.
3. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. К.:Право, 2019. 496 с.
4. Американської декларації прав та обов'язків 1948р. // URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instate/Rzoas3con.html>
5. Американської конвенції з права людини 1969р. // URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instate/Rzoas3con.html>
6. Африканська хартія прав людини і народів 1981 // URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instate/Rz1afchar.html>

Додаткова література:

1. ОЕА // URL: <http://www.oas.org/es/cidh/expresion/index.asp>
2. Романюк К.А. Організація американських держав 65 років діяльності // URL: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc6-3-2/42.pdf>
3. Сіваш О. М. Африканська хартія прав людини і прав народів та її контрольний механізм. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7986/1/Sivash_
4. Дж. М. Непар проти Міннесоти //URL://en.wikipedia.org/wiki/Near_v._Minnesota
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю. С. Ш

Змістовий модуль 2. Міжнародні стандарти прав людини

ТЕМА. ПРАВО НА ЖИТТЯ. ЗАБОРОНА КАТУВАНЬ, НЕЛЮДСЬКИХ АБО ТАКИХ, ЩО ПРИНИЖУЮТЬ ГІДНІСТЬ, ВИДІВ ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ.

(2год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №5

Питання для обговорення:

1. Поняття права на життя в доктрині міжнародного права.
2. Обсяг та складові права на життя в міжнародноправових актах універсального характеру.
3. Право на евтаназію. Правові аспекти.
4. Зміст права на життя в європейській системі захисту прав людини.
5. Обов'язок держав гарантувати право на життя.

Ключові терміни та поняття: право на життя як обов'язок позитивних дій держави.

II. Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. «Лопеш де Соуза Фернандеш проти Португалії» (Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal), № 56080/13, рішення Великої палати 2017 р.

Завдання 3. Громадянин України В. в грудні 2016 р. Був затриманий правоохоронцями у зв'язку з підозрою у вчиненні хуліганських дій. У ізоляторі тимчасового тримання (ІТТ) у нього раптово почались болі в серці, але наглядач не відреагував на скарги, вважаючи їх симуляцією. Вранці громадянин В. Був знайдений мертвим у своїй камері. В ІТТ зробили неправдивий запис про те, що громадянина В. було випущено на волю кількома годинами раніше, а його тіло підкинули під двері будинку, де він мешкав. Мати померлого В., громадянка Молдови К зверталась і до омбудсмена України і тричі (в січні, березні та липні 2017 р.) зверталась до правоохоронних органів про порушення кримінальної справи, однак їй було відмовлено. Проаналізуйте ситуацію чи можна звернутись до ЄСПЛ, якщо так, то на які норми ЄКПЛ варто зіслатись подаючи заяву до ЄСПЛ. Якщо звернутись до ЄСПЛ не можна, то чому?

Завдання 4. У яких випадках застосування смертної кари НЕ є порушенням ст. 2 «Право на життя» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколу 13 до неї?

Основна література:

1. Мицик В. В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підручник. К.: Феникс, 2010. 722 с.

2. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. К.: Право, 2019. 310 с.

3. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : навч. посібник. К.: Право, 2019. 496 с.

4. Справа Європейського суду з прав людини «Лопеш де Соуза Фернандеш проти Португалії» (Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal), № 56080/13, // URL://edera.gitbook.io/humanrights/vipusk-2/pereklady/fernandes

Додаткова література:

1. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 2 «ПРАВО НА ЖИТТЯ» ЄКПЛ /URL://ukrainepravo.com/international_law/

2. Мацокін В. В. Окремі аспекти права громадян України на достатній життєвий рівень у системі основних соціальних прав і свобод людини і громадянина // Державне будівництво і місцеве самоврядування. 2007. № 14. С. 148–157.

3. Справа Європейського суду з прав людини «Михалкова та інші проти України» (Заява №10919/05) //URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_676

4. Справа Європейського суду з прав людини «Кая проти Туреччини» (Kaaya v. Turkey Judgment of 19 February 1998) URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58138>

ТЕМА. ПРАВО НА СВОБОДУ І ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ (2 год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №6

Питання для обговорення:

1. Поняття та обсяг права на свободу та особисту недоторканність. 2. Правомірність позбавлення свободи відповідно до Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 р.
3. Складові права на свободу та особисту недоторканність в системі захисту прав людини.

4. Гарантії права людини на свободу та особисту недоторканність.
5. Зобов'язання держав щодо права на свободу та особисту недоторканність.

Ключові терміни та поняття: право на свободу, право на особисту недоторканність, як обов'язок позитивних дій держави, захист від протиправного утримання під вартою.

II. Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «Харченко проти України», № 40107/02, 2011 р.

Завдання 2. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «Остін та інші проти Сполученого Королівства» (Austin and Others v. United Kingdom) № 39692/09, рішення Великої палати 2012 р.

Основна література:

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. // [URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043)
2. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 листопада 1987 р. [URL://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068)
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006 р.) // Офіційний вісник України 2006. №32. Ст. 2371.
4. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручн. У трьох кн.. / за заг. Ред.. В.І.Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн.. перша. Інституційне право Європейського Союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун. К.: Ін Юре, 2015. 312 с.
5. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. / Т.І. Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. К.: Алерта, 2014. 488 с.
6. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. – К. : Право, 2019. 310 с
7. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. К.: Право, 2019. 496 с.

Додаткова література:

1. Справа Європейського суду з прав людини «Савицький проти України». (CASE OF SAVITSKYI v. UKRAINE). (Заява № 38773/05). Стислий виклад рішення від 26 липня 2012 р. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_878#Text
2. Бущенко А. П. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / Харківська правозахисна група. Х. : Права людини, 2007. 215 с.
3. Бущенко А. П. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А. П. Бущенко Х. : Права людини, 2009. 412 с.
4. Бущенко А. П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко 2. вид., випр. та доп. Х. : Права людини, 2008. 432 с.

5. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі. – Пер. з англ. К. : Артек, 1997. 624 с.

**ТЕМА: ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО
ЖИТТЯ, ЖИТЛА ТА КОРЕСПОНДЕНЦІЇ (2год.)
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №7**

Питання для обговорення:

1. Поняття та обсяг права на повагу приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції в міжнародних актах універсального та регіонального характеру.
2. Зміст права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції в практиці Європейського суду з прав людини.
3. Правове регулювання втручання в право на повагу приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції.
4. Зобов'язання держав щодо права на повагу приватного та сімейного життя, житла та кореспонденції.

Ключові терміни та поняття: право на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції, обов'язок позитивних дій держави щодо захисту права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції, баланс інтересів особи та суспільства, таємниця кореспонденції.

II. Обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «С. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S and Marper v. United Kingdom), № 30562/04, 30566/04, рішення Великої палати ЄСПЛ 2008 р.

Завдання 2. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ справа «Денісов проти України», № 76639/11, рішення Великої палати 2018 р.

Завдання 3. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «Савіні проти України», № 39948/06, 2008 р.

Завдання 4. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «М.Р. і Д.Р. проти України», № 63551/13, 2018 р.

Завдання 5. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ «Німіц проти Німеччини» (Niemiets v. Germany), № 13710/88, 1992 р.

Завдання 6. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію щодо справи ЄСПЛ справа «Кривіцька та Кривіцький проти України», № 30856/03, 2011 р.

Основна література:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та додаткові протоколи // *Офіційний вісник України*, 2006. №32. Ст. 2371.

2. Американської конвенції з права людини 1969 р. URL: [//hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rzoas3con.html](http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rzoas3con.html)
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. // URL: [://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043)
4. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручн. У трьох кн. / за заг. Ред. В.І.Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн. перша. Інституційне право Європейського Союзу / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун. К.: Ін Юре, 2015. 312с.
5. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. / Т.І.Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. К.: Алерта, 2014. 488 с.
6. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. К.: Право, 2019. 310.с
7. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. К.: Право, 2019. 496 с.

Додаткова література:

1. Справа ЄСПЛ «Денісов проти України», № 76639/11. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96
2. Справа ЄСПЛ «С. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S and Marper v. United Kingdom), №№ 30562/04, 30566/04. URL: <https://rm.coe.int/168059920d>
3. Справа ЄСПЛ «Савіни проти України», № 39948/06, 2008 р. URL: [://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454)
4. Справа ЄСПЛ «М.Р. і Д.Р. проти України», № 63551/13 URL: [://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c87](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c87)
5. Справа ЄСПЛ «Кривіцька та Кривіцький проти України». URL: [://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_774](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_774)
6. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі. Пер. з англ. К. : Артєк, 1997. 624 с.

Тема. СВОБОДА ДУМКИ, СОВІСТІ ТА РЕЛІГІЇ . СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ (2 год.)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №8

Питання для обговорення:

1. Поняття та обсяг свободи думки, совісті та релігії в міжнародних актах універсального характеру.
2. Поняття свободи совісті та релігії в міжнародних актах регіонального характеру.
3. Зміст свободи думки, совісті та релігії в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Правове регулювання втручання держави в свободу релігії згідно Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.
5. Зобов'язання держав щодо свободи думки, совісті та релігії.

Ключові терміни та поняття: свобода думки, свобода совісті, свобода віросповідання в рішеннях Європейського суду з прав людини.

II. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Аналіз справи ЄСПЛ «Коккінакіс проти Греції» 1993р. № 14307/88, 1993 р.;

Завдання 2. Аналіз справи «С.А.С. проти Франції» (S.A.S. v. France), № 43835/11, рішення Великої палати 2014 р.;

Завдання 3. Аналіз справа «Евейда та інші проти Сполученого Королівства» (Eweida and Others v. United Kingdom), № 48420/10, 59842/10, 51671/10, 36516/10, 2013 р.)

Основна література:

1. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту Підручник. К. : Фенікс, 2010. 722 с.

2. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини? навчальний посібник. К.:Право, 2019. 310.

3. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. К. : Право, 2019. 496 с.

4. Грозев Й. Поняття свободи віросповідання за статтею 9 Європейської конвенції з прав людини / Й. Грозев // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. К.: ВПОЛ, 2004. С. 428-429.

5. Сорокун В.М. Загальні принципи права на свободу думки, совісті та релігії відповідно до рішення «С.А.С. проти Франції» Європейського суду з прав людини / В. М. Сорокун // Проблеми законності. 2016. Вип. 132. С. 186-196.

6. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. / Т.І.Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. К. : Алерта, 2014. 488с.

Додаткова література:

1. Мацокін В. В. Окремі аспекти права громадян України на достатній життєвий рівень у системі основних соціальних прав і свобод людини і громадянина // Державне будівництво і місцеве самоврядування. 2007. № 14. С. 148–157.

2. «Коккінакіс проти Греції» 1993р. № 14307/88, 1993 р. // URL: <http://www.rpqi.narod.ru/echr/translation/translation/kokkinakis.htm>

3. Справа Європейського суду з прав людини «С.А.С. проти Франції», 2014 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145466>.

4. Справа Європейського суду з прав людини «Евейда та інші проти Сполученого Королівства» [URL://hudoc.echr.coe.int](http://hudoc.echr.coe.int) > app > docx > pdf

ТЕМА 9. СВОБОДА ЗІБРАНЬ ТА ОБ'ЄДНАННЯ. ПРАВО НА ВЛАСНІСТЬ (2 год)

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ №9

Питання для обговорення:

1. Поняття та обсяг права на свободу зібрань та об'єднань в міжнародних актах універсального характеру.

2. Керівні принципи зі свободи мирних зібрань ОБСЄ.

3. Поняття свободи зібрань та об'єднань в міжнародних актах регіонального характеру.

4. Зміст права на свободу мирних зібрань та об'єднань в практиці Європейського суду з прав людини.

5. Право на створення профспілок та участь у них в прецедентах ЄСПЛ.
6. Сфера дії права на свободу зібрань та об'єднань в міжнародному праві.
7. Правове регулювання втручання держави в свободу мирних зібрань та об'єднань згідно Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.
8. Зобов'язання держав щодо свободи мирних зібрань та об'єднань.

Ключові терміни та поняття: право на мирні зібрання, свобода об'єднання.

II. Проаналізуйте справу та обґрунтуйте власну позицію:

Завдання 1. Аналіз справи ЄСПЛ «Веніамін Тимошенко та інші проти України», № 48408/12, 2014 р.

Завдання 2. Аналіз справи ЄСПЛ «Букта та інші проти Угорщини» (Bukta and Others v. Hungary), № 25691/04, 2007 р.

Завдання 3. Аналіз справи ЄСПЛ «Баранкевич проти Росії» (Barankevich v. Russia), № 10519/03, 2007 р. Завдання 4. Громадяни України різко відреагували на нове підвищення тарифів на газопостачання. Щойно стало про нього відомо, вони влаштували у центрі міста, біля будинку уряду, стихійний мітинг з вимогою скасувати таке рішення. З огляду на те, що їх збори перешкоджали руху транспорту, водії попросили їх переміститись в інше місце. Громадяни перейшли до пішохідної зони і розмістились там з власними плакатами. Правоохоронці вирішили розігнати мітинг без застосування насильства, мотивуючи це тим, що його учасники не отримали дозволу на проведення заходів від місцевої влади. Чи є тут порушення Європейської Конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950р. 1950р.?

Основна література:

1. Мицик В.В. Права людини в міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту Підручник. К. : Фенікс, 2010. 722 с.

2. Сироїд Т. Л. Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. К. : Право, 2019. 310 с.

3. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: навч. посібник. К. : Право, 2019. 496 с.

4. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини : навч. посіб. / Т.І.Дудаш. 2-ге вид., змінене і доповнене. К. : Алерта, 2014. 488 с.

5. Мельник Р.С. Право на свободу мирних зібрань: теорія і практика. К., 2015. 168 с.

Додаткова література:

1. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / Ю. Л. Белоусов, А. Б. Блага, О. О. Житний, Є. Ю. Захаров, Д. О. Кобзін, В. Є. Мармазов. К. : Цифра, 2008. 324 с.

2. Справа ЄСПЛ «Веніамін Тимошенко та інші проти України», №48408/12, 2014 р. URL: [//zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a44](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a44)

3. Справа ЄСПЛ «Букта та інші проти Угорщини» (Bukta and <http://hrlibrary.umn.edu/russian/euro/Rbarankevichcase.html>)

4. Шевчук С. Судовий захист прав людини? Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук Вид. 2-е, виправ., доп. К. : Реферат, 2007. 848 с.